

можливість групової роботи і щоб ця робота робила конкретний внесок у щось, ліризм та гуманізм, мала реакція системи (рухливість), можливість вибору варіанту та інша [9,10].

1. М. Карасуский. *Древность малороссийского языка*. — Одесса, 1879. — 28 с. 2. Четурко Б. *Українці: Воскресіння*. — Львів: Слово, 1991. — 128 с. 3. Буяльська Т. Б. *Гуманітарна підготовка магістрів в дзеркалі проблем вищої школи // Вісник ВПІ*. — 1995. — № 2. — С. 24—26. 4. Шевельов Ю. *Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900—1941). Стан і статус.— Сучасність, 1987. — 264 с. 5. Шульга І. Г. Голод на Поділлі*. — Вінниця: Континент-ПРИМ, 1993. — 224 с. 6. Вовк А. *Наукова мова і політика: 55 років термінології в УРСР. Загальний образ // Часопис «Науково-технічне слово»— Львів.— 1995.— № 1. — С. 21—30. 7. М.В. Стріха. Українська мова й наука: гармонія чи конфлікт // Українська мова і сучасність.— К.: НМК ВО, 1991. — С. 21—33. 8. Пєрхач В. ...І воскресло розстріляне слово... — Львів: Бюлетень «Науково-технічне слово», № 1, 1992, — С. 3—4. 9. Коваль М., Багдасар'ян Г. *Україномовні комп'ютерні навчальні системи (УКНС) та українська ментальність // 5-а Міжнародна науково-практична конференція «Україномовне програмне забезпечення Укрсофт-95»: Тез. доп., Львів, 1995, — С. 66—67. 10. Українська душа — К.: Фенікс, 1992. — 128 с.**

ДО ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

© Віталій Сивокобиленко, Віталій Павловський, Тетяна Дейнега, 2000

Донецький державний технічний університет

Основу кожної сформованої термінологічної системи становлять національні слова, що ввійшли в науковий обіг. Саме тому так важливо розвивати кожний напрямок науки і техніки рідною мовою, користуватись рідномовною термінологією для закріплення й відтворення її здобутків.

Формування сучасної української електричної термінології відбувається в трьох напрямках. Перш за все, запозичення з російської термінології, яка давно сформувалась, є розвиненою, має свої традиції. Наприклад, терміни “прискорення”, “самозапуск двигунів” перейшли в українську термінологію з російської. По-друге, використання міжнародної термінології. Недоцільно вживати термін “повний опір, реактивний опір”, а бажано—“імпеданс, реактанс”. І нарешті, третій напрямок— створення власних українських термінів. Наприклад, замість терміна “біжуче поле” з російської “бегущее поле” пропонується новий — “плинне поле”, як більш повний, котрий відповідає традиціям української мови — її образності та милозвучності. Аналогічно — “плинний рядок”, що відповідає — “бегущая строка” в російській мові.

Російська електротехнічна термінологія цілком забезпечує всі галузі електроенергетики, але окремі російські терміни є невдалими. Тому їх калькування в українську термінологію в окремих випадках недоцільне. Так російському терміну “ячейка” в електротехнічній термінології для закритих пристроїв найбільш точно відповідає термін “ланка”, а для відкритих — “поле”(поле трансформатор — дінія). Російський термін “распределительное устройство” сам по собі є невдалим. Більш вдалим був би термін “распределительная установка”, що відповідає українському терміну “розподільчий пристрій”.

Окремий напрямок формування термінів в електроенергетиці — це використання різноманітних фразеологізмів. В сучасній технічній термінології для визначення складних понять, чіткого опису процесів широко використовуються різноманітні фразеологічні одиниці. Їх знання, вмиле вживання є невід'ємною складовою частиною високої мовної та науково-технічної культури людини.

Критерієм визначення фразеологізмів, можна назвати стійку комбінацію слів, яка виводиться з суми значень складових її частин. Такі терміни електроенергетики як *“змінний струм”*, *“розподільчий пристрій”*, *“електромагнітне зусилля”* є словосполученнями, а терміни *“коротке замикання”*, *“неробочий хід”*, *“опірна підстанція”*, *“хвибке спрацювання захисту”* – це фразеологізми, оскільки мають інакомовне значення.

Деякі словосполучення можуть переходити або переосмислюватись у фразеологізми. Наприклад, *“холодний контакт”*, *“гарячий контакт”* – це словосполучення, що вказують на температуру контакту. А у висловлюваннях *“гарячий контакт менше гріється”*, а *“холодний контакт більше”* – фразеологізми. Гарячий – це контакт, зроблений зварюванням, холодний контакт – механічним способом.

Наведені положення були використані авторами при укладанні “Короткого російсько-українського електротехнічного термінологічного словника. Електрична частина електростанцій, електричні мережі, електропостачання.”

Основу термінологічного словника складають терміни Державного стандарту України “Електрична частина електростанцій та електричні мережі. Терміни та визначення”. Автори розширили його тематику з таких галузей електроенергетики, як генератори, контакти, струми коротких замикань. Термін *“заземлення”* доповнений фразеологізмами *“заземлення робоче”*, *“заземлення захистне”*, *“заземлення ножі”*, і дається їм відповідне тлумачення.

В словник введені поширені аббреатури, як АПВ, АВР, АЧР, які вже давно використовуються в електроенергетичній літературі як самостійні термінологічні одиниці. в кінці словника для зручності користування додається українсько-російський покажчик електротехнічних термінів.

Автори словника вважають не доцільним використовувати нововведення в термінології архаїчного та вузькорегіонального забарвлення. Такі терміни незвичні, нестандартні, а іноді і незрозумілі для більшості носіїв української мови.

Терміни, які вживаються в “Короткому російсько-українському електротехнічному термінологічному словнику”:

“схема електричних з'єднань”,
“випрямлений струм”,
“індуктивна катушка”,
“ланка розподільчого пристрою”.

Терміни, від яких відмовились автори:

“схема електричних злучень”,
“випростаний струм”,
“індуктивний навій”,
“комірка розподільчої злагоди”.

При складанні словника використовувались різноманітні фразеологічні одиниці. Автори виходили з того положення, що в технічних словниках необхідно відокремлювати словосполучення від фразеологізмів і давати їм чітке тлумачення.

В окремих випадках для визначення, чи є стійкі словосполучення фразеологізми, потрібні спеціальні фахові знання. Наприклад, *“пожежа трансформатора”* - словосполучення, а *“пожежа заліза трансформатора”* - фразеологізм, оскільки пояснює явище не горіння, а руйнування магнітопроводу трансформатора.

Існують словосполучення, які перебувають на стадії переходу або переосмислення на фразеологізми, а також вислови близькі до них (*“збудження генератора”*, *“черв'ячна передача”*).